

XVII.

BÁRÁNY tanító úr házában felhő takarta be a ragyogó napot. Szomorúan vette észre az öreg rektor, hogy leánya kacagásának lassan már kiapadófélben a forrása. Színtelenedett a hangja, megfakult a kedve, megszólításra összerezett, a szeme ijedten kapkodott nyugalom után, társalgás közben hirtelen elhallgatott és oda se figyelt a mondott szóra. A vidámság jegyében indult szüneti elkanyarodott a szomorúság felé. Marika már nem fogta olyan gyakran karon az apját és nem sétáltatta meg ifjúsága másodvirágzásának mesekertjében. Mintha egyszerre rászakadt volna az ősz, tartózkodó lett és magányszerető. S az éjtszakáit sem töltötte be többé a nyugodt álom. Szeme sokszor éjfélig nyitva maradt és tehetetlenül izzott bele a sötétbe. Sokszor úgy érezte, hogy a tekintete száraz tüzétől felgyullad az éjfélen. A szíve harangja ijedten kongatta előre a vészt és ajka pihegve remegtette meg a levegőt. Minden gondolata Ferenc volt. A gyermekálmok aranykődéből hirtelen egy lenyüggő, csodálatos lelkierővel felruházott óriás toppant eléje, aki lenyüggő hangjával és tekintetének egyetlen villanásával betöltötte a tizenöt esztendő szakadékát és a mágnesek ellenállhatatlan erejével ragadta magához a lelkét. Marika vergődött. Önmaga akaratához szokott egyénisége küzdött, önállósága dacolt, öntudatos függetlensége lázadozott és úgy érezte, hogy örvénybe került. Már elkapta a sodra, örült forgásban keringtek előtte gyermekévei, leányálma, gondtalan ifjúsága, boldog tervezgetései, minden pillanatban várta, mikor ragadja mélybe a hullám, mikor veszíti el teljesen élete egyensúlyát, borzadva nézett körül, lesett, félt, szalmaszál után kapkodott és csak hosszú gyötrődés után tette gyöngyöző homlokára sápadt ujjait a hajnali álom. Ezekben a napokban színét veszítette, arcán már ott volt a nyoma a bánat fehér ecsetjének és tört fény ólalkodott a szemén. A katonapap is észrevette a változást. Figyelni kezdte Marikát s amikor észrevette rajta az elkülönültséget, a másfelézés jeleit, amikor meglátta rajta a gyötrődés, az álmatlanság kísérteteit, pipájának füstfelhője mögé menekült és háborgó érzéseit beletemette a szerbek ellen indítandó offenzíva stratégiai terveibe . . .

Marika a rázuhanó idegen akarat kényszerzubbonyában tehetetlennek érezte magát. Mindent látott, mindent hallott maga körül, mint azelőtt, de mindez mintha a messze távolból érkezne hozzá. Észrevette

apja aggodalmát, látta a plébános szomorú, kutató pillantásait, de olyan lényegtelennek, olyan semmiségnek tűnt fel ez a szemében, hogy képtelen volt egy vigasztaló szóra, egy megnyugtató kijelentésre. Nem érdekelte őt a közvetlen környezetében támadt féltő érzések vihara. Minden, ami eddig a szívéhez nőtt, ami hozzá tartozott, eltávolodott a messzeségbe és idegen érzések, idegen hangulatok káosza gomolygott körülötte. Sokszor megdöbbenve ébredt fel arra, hogy idegen szemmel lát, idegen füllel hall és idegen gondolatok özönlik el a lelkét. Láthatatlan fal támadt körülötte s ezen a falon, mint egy nagy szűrőn keresztül, elvesztette csengését a hang, elvesztette ragyogását a szín és mindig távolabbról integetett feléje az élet... A ház, ahol született, aminek falait, szobáit gyermekkorának rajongásával babusgatta a lelke mélyén, átlátszó lett, mintha üvegből volna és szeme azon keresztül is a végtelenbe látott. A kert, a fák, az apja eltűntek, félreállottak tekintetének útjából, minden elvesztette jelentőségét, egyszerre felébredt lelkében az egész élet törpesége, gondolataiban fontos történetek váltak eseménytelenekké és minden, aminek eddig súlya volt, elvesztette előtte a súlyát s az egész földgömb irtózatossá hegyeivel, tengerével és városaival a játékos gyermek lebegő szappanbuborékának tetszett előtte, aminek az élete röpke villanás s a vége egyetlen mélybehulló szennyes vízcsepp!... Harminc éves élete csodára ébredt. Valami leküzdhetetlen és a végtelenségből feléje áradó erő összemorzsolta eddig felépített emlékeit, tudását, tapasztalatait. Egy óriás kéz egyetlen sötét mozdulattal letörölt minden írást az élete táblájáról és ő megdöbbenve állott az üres tábla előtt és szorongva kérdezte: Miért?... Azután, mint a példáját rosszul elkészített iskolás gyerek szepegve nézett körül, hol hát a tanító? És ekkor látta, hogy krétával a kezében ott áll a tábla előtt Dombay Ferenc és parancsoló szemével csendesesen néz rá és keze írásba lendül. Marika tágranyilt, figyelmes szemmel nézte munkáját, de nem értette meg az idegen írás furcsa jeleit.

Bárány Sándor tisztában volt vele, hogy a leánya magaviseletében bekövetkezett változást Ferenc idézte elő. Előre félt ettől, szinte várta ezt. Akárhogy is szerette volna ellensúlyozni, tudta, hogy hiába. Mégis mindent meg akart próbálni, hátha sikerül. Dombay Ferenc misztikus, árnyékszerű jelenésével szemben pontosan ellentétes a csupa vad erőt és csupa életet sugárzó Bertin Gábor. Udvarias levélben meghívta tehát magukhoz ebédre egy vasárnapra. Marika közönyösen fogadta a meghívás hírét.

És Bertin Gábor megérkezett daliásan, büszkén, önmaga erejében gögösen, mint egy kiskirály. Medveölő mancsában majd összeroppant az öreg tanító és a plébános keze, akik ott várták a tornácon. Harsány hangjával telekiabálta az egész házat és üresen kongó történeteket mesélt el az ő kitűnő cselédnevelő metódusáról. Az ő keze alatt szorgalmas bárány lesz a legféltetlenebb szolgáló is és nincs az az ember, aki ellene merne szegülni parancsának. De rend is van a birtokán! Az egész kör-

nyék minden gazdája eljöhetne hozzá rendet tanulni! Büszke arra, hogy a gyűjtő szenvedélyével szerzi meg magának a legvadabb embereket, maga köré csoportosítja a börtönökből kiszabadultakat és azokat töri be azután a hámba . . . Egy-egy izgalmas jelenet elbeszélésénél olyanokat dobbant féktelen indulatában a padlón, hogy beleremeg a ház, ajkáról diadalmasan harsog a büszke kacaj és arcából egészséges erővel sugárzik a túltengő élet.

Az öreg tanító elgondolta, hogy milyen jó volna ezt a csupa test embert összegyűrni a csupa lélek Ferencsel. Milyen pompás emberpéldányt lehetne belőlük csinálni.

Bertin Gábor rátért azután arra, hogy mialatt idejött, szomorúan látta mindenfelé a földeken a kiszáradt életet. Ő ugyanis régen nem járt már erre és valósággal meglepte a kép. Szeretett volna hangjába részvétet, sajnálkozást keverni, de kicsendült abból a kárörvendő öröm, a gonosz kajánság. Nem bírta megállani, hogy el ne dicsekedjék az ő földjén viruló élettel. Hirtelen fordulattal rátért arra, hogy igaz-e az, amit hallott a faluról, hogy az emberek zúgolódnak, elégedetlenek, a kocsmába járnak, tehetetlen haragjukat borba fojtják, ahol aztán a szép Terka hálójába kerülnek.

Csodákat hallott erről az asszonyról, hogy milyen okos és milyen szép. Ő még sohase látta és elhatározta, hogy megnézi.

Az öreg tanító és a plébános szeme összevillant, alighanem mindketten arra gondoltak, hogy ez az ember a benne tomboló életerő súlyával bizony nem fogja helyrebillenteni Marika lelkének egyensúlyát.

Amikor Marika bejött, Bertin Gábor szava elállt. A házikisasszony hófehér ruhájában, sápadt arcával, napsugárszínű hajával tündéreként lebegett előtte. Meghökkenve állott ekkora szépség előtt és fékezhetetlen erejét megkötötte a Marikából feléje áramló átszellemültség.

Egy láthatatlan kéz hangfogót tett minden szóra és Bertin Gábor azon vette észre magát, hogy suttogva beszél. A vendég teljesen Marikához pártolt. Egész lénye, minden szava vele törődött s az ebéd ideje alatt alig evett az ételekből. Csak a bort öntötte magába és lángoló szeme perzselő erővel rohamozta Marika sápadt arcát. De milyen gyenge, hitvány erő volt ez annak a szempárnak az erejéhez képest . . . Hatástalanul hullott vissza minden erőlködés a hideg arcról. Marika mosolygott ugyan és kedves akart lenni, a szeme azonban messzenéző volt és titokkereső . . .

Bertin Gábor megérezte a vereséget. Gőgje fellázadt és bár beleleszketett a tanító leányának szépségébe, szemében mégis csak egy közönséges tanítóleány lett egyszerre belőle.

Hirtelen abbahagyta a veleváló foglalkozást. És Marika nem maradt soká. Búcsúzott.

Amikor Bertin Gábor kezében érezte a könnyű, síma kezét, egy pillanatra az előbbi varázsba szédült vissza, de látva az érzéketlen arcot és hideg tekintetet, indulatosan fordult el és kis idő múlva eltávozott

a háztól. Sok volt benne a bor, eszébe jutott a kapuban Terka asszony és gyors elhatározással indult meg a tulsó oldalon a kocsmá felé...

Vasárnap volt.

A kocsmá tele emberrel. A kérge, nehézfogású tenyerek alig érintve emelték szájhoz a könnyű poharat, nehogy valahogy összeroppanjon. Otromba göggel nyúltak előre az asztalok alól a lábak, lépegetnie kellett annak, aki közéjük merészkedett. A levegő megsúlyosodott a füsttől és a szesz szagától. A bor nyugtalanul csillogott az üvegekben és a felszított parázs szikrákat hajigált elő a lomha szemekből. A szó megbátorodott, lendületet kapott a hang, indulatörvények fullasztották magukba a békét és a nyugalmat.

Terka asszony kopogó cipellőben fürgén járta az utat a söntéstől az asztalokig. Minden fordulásnál, minden kitérésnél, szélben hintázó virágként hajladozott a dereka. Karsú csípője vágakat ringatott, belebotlott minden férfi szemesugara.

Ügyesen hordozta az italt a száraztorkú parasztnak, a szája körül soha el nem csillapult a könnyű mosoly és a szeme menyecskeken vágott rendet magának a szerelmes legények engedelmes csapatából.

Bertin Gábor szélesre csapta az ajtót és szétvetett lábbal, kőszoborként állott meg a kocsmá közepén.

— Hol az a híres menyecske, hadd lássam?

Minden lárma egyszeribe elhallgatott. A parasztnok behúzott fejfel bújtak az italba és nem termett szó senki ajkán.

Terka asszony a söntésben volt és éppen háttal állott az érkezőnek. Valami italt tölthetett, mert nem nézett vissza mindjárt. Amikor azonban elkészült, megfordult. Kíváncsian emelte nagy szemét a vendégre és találgatta, ki lehet az, akinek jöttére mindenkinek torkán akad a szó. Meglátta az erős, hatalmas urat, mindjárt gondolta, hogy ki, de nem ijedt meg. Csípőre tette kezét és cifrázva, páváskodva jött előre.

— Akit keres, én volnék! Most azonban kendé a felelet: Mivégett keres engem?!

Bertin Gábor tekintete hozzáértően szaladt körül a menyecske alakján, egy-kettőre felmérte a kíváncsiságát és megcsiklandozta hetykeségét a mosolya.

— Avégett, ami végett a többi! Menyecskeszem mosolyára vagyok éhes!

Terka asszony visszavágott:

— Az pedig itt nincs!

— Látom én, hogy hol van!

— Ha van is, nem eladó!

— Nem is vásárolni kell azt, hanem elvenni! Tudom én a módját!

De nem ezzel akarom ám kezdeni a dolgot! A bor a kulcsa mindennek! Kérek hát jócskán abból a mennyország kulcsából.

És Bertin Gábor a söntés elé állott, le nem ült volna a világért sem, de egy állító helyben itta a bort és itta a menyecske szeme sugarát. Ki

tudná megmondani, hogy melyiktől lett részeg? A mámor már vörösen izzó dróton rángatta. Óriási karjaival ügyesen kapkodta el Terka asszony derekát. A parasztok sötét szemében fel-fellobbant a harag, de meghunyászkodva nézték, hogy cibálja, hogy kínozza a nekik termett virágot az úr! Amikor végül megszokták a rettegett ember jelenlétét, újra megindult ajkukról a szó és fojtottan hullámozott az asztalok fölött a lárma, mint tó fölött a vihar. Terka asszony eleinte szabódott, vonakodott a férfi feléje zuduló erőszakosságától. Amikor azonban látta, hogy csak árt vele magának, mert majd összetörte már a haragos vendég ereje, abbahagyta az ellenállást és engedelmesen simult bele a harcot kereső karokba. Megdöbentette a féktelen erő, az uri vihar, felkorbácsolta vérét a kegyetlen erőszak, arcába csordulásig gyűlt fel a vér és szemében máglyatűzet gyújtott a vágó. S amikor Bertin Gábor karjának egy újabb lendülete újra odasöpörte kigyúladt testét a hatalmas férfi testéhez, ijedt galambként kicsit tovább pihent meg a széles mellkason. A vendég eltolta magától és megrázta.

— Ki a szeretőd?!

Halkan súgta a szép asszony:

— Senki!

— Bertin Gábor a parasztok felé fordult.

— Ki a szeretője ennek az asszonynak?!

A parasztok összenéztek és nem feleltek. A vendég hangja gúny és vadság jegyében harsogott:

— Az egész faluban nem akadt gazdára ez a szomjas virág?! Ilyen élheteretlen emberek vagytok ti? Most már akár azt is kérdezhetném, van-e köztetek férfi?!

Nagyot, hangosat nevetett Bertin Gábor és ott tartotta rettenetes markában az asszonyt s arcvonásai rángatództak az indulattól.

— No, ti híres legények! Dombay Ferenc cselédei! Tán a híres gazdátoknak tartogatjátok ezt a rózsát? Gondoljátok, hogy el tudna vele bänni amúgy férfimódra?! Inkább arra kérjétek meg, hogy imádkozzék esőt a földetekre, mert esztendőre éhen kopik az állatok. Elég boszorkánymester, megteheti!

Öreg András ott ült eddig csendesen a kuckóban, békében iszogatta a félliter borát, nem törődött ő Bertin Gáborral, menyecskevel, senkivel. A szokás hajtotta ide. De most, hogy a gazdáját bántották, vén csatalóként kapta fel a fejét és öreges, reszkető hangon, de erőteljesen vágott oda:

— Dombay Ferenc nem boszorkánymester. És nem imádkozhat esőt a földre! A vendég, ha úr is, ne piszkoljon bele a vendéglátó fészkébe!

Bertin felordított:

— Ki mondta ezt?!

Öreg András felállott, de akárhogy is igyekezett, megrokkant derekát nem tudta már kiegyenesíteni.

— Én!

— Bertin körülnézett.

— Ki ez az ember ?!

Senki se felelt. A földesúr ekkor vadul rázta meg markában az asszonyt.

— Hallod-e? Ki ez az ember ?!

A menyecske szapora szóval hadarta :

— A Dombay-ház belső cselédje. Ő szolgálja ki a tekintetes urat !
Régi szolgál, öreg cseléd ! Ő az, aki a halálból támadt fel !

A vendég ellökte az asszonyt és András elé lépett.

— No, te vén csahos, talán a gazdától tanultad a bátorságot, mi ?!

Az öreg tudta mi vár rá, mégis keményen válaszolt :

— Akárhog is tanultam, több van bennem belőle, mint az egész gyalázatos faluban, mert ezek az emberek nemcsak elnézik, hogy a szemük láttára tépdesi egy idegen a kertjük virágát, hanem még a földesuruk védelmére sem kelnek !

Bertin felröhögött.

— Talán a szárazságért védjék, mi ?!

András haragos lett, komótos, csendes szava nekilódult :

— A szárazsághoz neki éppen annyi köze van, mint az úrnak !
És tudja meg az úr, hogy ami gazdánk kisujjában is többet ér az egész úrnál, akármilyen behemót ember is !

Bertin már nem felelt, hanem borzasztó ökle egyetlen csapásával ütötte le az öreg szolgát, aki hangtalanul esett rá az asztalra. A vendég kiegyenesedett, dühösen fujt és ráordított a parasztokra :

— Vigyétek a gazdájához, talán még egyszer feltámasztja halottaiból ! Ti pedig egy-kettő takarodjatok mindnyájan ! Mars ! Kifelé !

Két legény felkapta öreg Andrást és kivitte, a többi pedig lóhalálában kotródott utána. Bertin Gábor ott mulatott egész éjjel a kocsmában. Terka asszony szolgálta ki repesve és a cigány is odavetődött a nagy mulatozás hírére. A vad ember vére túlfűtötte már a szűk emberi testet, alig bírt magával, tehetetlenül harapdálta az izzó levegőt és bódultan hadonászott akadály után maga körül. A megunt bor és az engedelmes asszony mellett hirtelen vakító villámként jutott eszébe Bárány Marika. Sóváran bámult maga elé és sötét tekintettel nézte az előtte lebegő, márványarcú, hideg pillantású, gyönyörű úri leányt.

A következő pillanatban eltaszította magától az asszonyt, kiegyenesedett, szálás alakja majd a mennyezetig ért, türelmetlenül rázta le magáról az elmúlt órák magafelejtkezését, egyszerre hullt le róla a mámor, a féktelen indulat és az öntudatlan vágy, gőgösen kitisztult szemmel nézett körül, undorodva vágta földhöz az előtte álló boroskancsót, fizetett és egyetlen köszönő vagy szives búcsúszó nélkül lépett ki az éjtszakába, maga után intve a cigányt.

Terka asszony a kapuból nézett utána haragba gyúladt szemmel s a csillagos ég szelid fénye mellett láthatta, hogy ott állott meg a Bárány tanítóék házának ablaka alatt, ahol hangfogós szárazfából

riasztotta fel a síró nótát, hogy valakinek boldog álmodat varázsoljon a szemére . . .

Öreg Andrást a két legény lassan cipelte a Dombay-ház felé. Útközben azon tanakodtak, hogy vajjon élve marad-e az öreg azután a borzalmas ütés után. Az egyik azt állította, hogy meghal, a másik azt, hogy megmarad. A végén abban állapodtak meg, hogy akár meghal, akár élve marad, de bizonyos, hogy számárságot tett akkor, amikor a gazdája védelmére kelt. No hiszen, szép gazda. Meg is érdemli az a védelmet! Hiszen, ha nem lenne ilyen amilyen, úgy Bertin Gábor hiába úr, csak nem került volna ki élve a kocsmából! De így csaknem, hogy igazat adott neki az egész falu!

Már felértek az egyenesbe vívő útra. Amint befordultak rajta, látták, hogy elébük jön a Dombay Ferenc tekintetes úr. Megálltak, összenéztek, azután mintha összebeszéltek volna, gyorsan lefektették öreg Andrást a földre és egy szó nélkül elszaladtak. A világ minden kincséért sem mertek volna visszanézni . . .

Dombay Ferenc sietve közeledett. Megállott András mellett, fölébe hajolt, belenézett vérrel áztatott arcába és halkán sugta :

— Megmondtam, úgy-e, öreg András, hogy ne menj a kocsmába . . .

Azután karjára vette az eszméletlen testet és gyenge tagjaiban rejlő csodálatos erővel vitte a házba, az ő szobájába . . .

XVIII.

Másnap reggel Justh doktort, alighogy a faluba érkezett, már várta a Dombay-ház küldönce és elmondta, hogy a tekintetes úr sürgősen kéreti magához. Justh sietett, mert megijedt, hogy a nemzeti asszony-nyal van valami baj. Ferenc már a ház előtt várta és kérdésére csak annyit mondott, hogy öreg szolgája lett rosszul. A földesúr szobájában ágyban feküdt öreg András. Arca tisztára mosva a vértől, szeme lehunyva s a két keze megbékélve kapaszkodott össze a mellén. Dombay megállt az ágy előtt, rámutatott az öreg testre.

— Kérem, doktor, tud rajta segíteni?

Az orvos közelebb lépett. Arcába nézett Andrásnak és meglepetten kapta fel a fejét.

— Ugyanaz az ember, aki két hónapja tetszhalott volt.

— Ugyanaz.

Justh gondosan vizsgálta meg a szolgát. A végén csak ennyit mondott :

— Ezúttal vége. A szíve ölte meg!

Tompán hangzott a felelet :

— Tudtam.

Az orvos szinte kötelességszerűen kérdezte meg :

— Hogyan történt?

Dombay szeme nyugodtan röppent az orvos arcára.

— Tegnap este két legény hozta fel a faluból. Arca csupa vér volt. Ütés vagy zuhanás következtében szenvedett zúzódást.

Az orvos rápillantott az arcra, sebhely és véraláfutás látszott rajta. Azután csodálkozva nézett Dombayra.

— Nem téved, Dombay úr? Talán csak ma reggel hozták haza! A halálnak ugyanis a baleset alkalmával azonnal be kellett következnie és én azt konstatáltam, hogy mindössze három órája halott.

A földesúr keményebb lett és határozottabb.

— Tegnap este hozták! A halál azonnal beállt. De én itt voltam mellette, őriztem és megtartottam... Azt hittem, hogy ön tud talán segíteni valamikép. Beszélni szerettem volna még vele...

Az orvos hitetlenül nézett Ferencre és megcsóválta a fejét.

— Különös! De sajnos, itt nincs segítség.

— Köszönöm, doktor.

Dombay már kezét nyújtotta, hogy elbúcsúzzék, de Justh elhárító mozdulatot tett és kicsit izgatottan így szólt:

— Beszélni szeretnék önnel, Dombay úr.

Ferenc némán mutatott rá egy karosszékre, maga is leült és várt. A doktor csak most nézett körül a szobában. Teljesen dísztelen minden. Csupa egyszerűség, csaknem kolostorszerű. A falak csupaszok, a padló szőnyegtelen, az ablakon függöny nincs. S a szobának mégis van valami különös, keleti varázsa. Talán lakójának misztikuma sugározza be. Justh nem tudott menekülni a varázs alól. Ösztönszerűleg kereste szemével az okát, nem nyugodott bele, hogy egy csaknem bútorozatlan szobának négy fala között minden hangulatkeltő tárgy nélkül kelet varázsát érezze. Rátévedt a szeme a halottra. Orvos volt. Naponta látott halottat, megszokta őket, de ennek az arcnak a frissége nyugtalanította. Lehetetlen, hogy tegnap este óta halott. Azután érezte, hogy két szem perzsel bele a gondolataiba, rázott egyet magán és belefogott a beszédbe.

— Uram, a multkor ön tanuja volt a Katóka és közöttem lefolyt jelenetnek. Talán tudja már, hogy édesanyjától megkértem a kezét és ő örömmel egyezett bele eljegyzésünkbe. Eszerint én a családhoz tartozom. Ez bátorít fel s egyszersmind ez kényszerít is arra, hogy önnel beszéljek...

Ferenc bólintott s várt...

— Szeretném tudni azt, hogy ön tulajdonképpen mit akar? Először is, miért jött haza, azután, miért maradt itt és végül, mik a céljai? Ön bizonyosan érzi és tudja, hogy ezeket a kérdéseket nem az ellenség tette fel. Katóka bátyja nem lehet közömbös előttem, szeretnék azonban tisztán látni és szeretnék nyugodtan a jövőbe nézni. Nem lehet közömbös továbbá előttem az sem, hogy itt tartózkodása mennyire ártalmára van anyjának és menyasszonyomnak. A multkori rosszullet óta anyja szíve gyógykezelésem dacára sem javul, egyre gyengébb és gyengébb... Katóka arca is magán viseli a lelki betegség nyomait s az egész környezet

szenved az ön jelenlététől. Ezen valahogy segíteni kell. Ön szakítani fog eddigi hóbotos életével. Vissza kell térnie a rendes emberek gondolkodásához. Az alkalom megvan. Hallottam, hogy Gyenge mérnök szemet fedezett föl, önnek kell elvállalnia az alakuló vállalat vezetését, rendesen kell táplálkoznia, aludnia, így visszanyeri családjának és embereinek rokonszenvét.

Dombay Ferenc még mindig nem felelt. Mintha nem is figyelne, mintha nem is volna itt, merev megközelíthetetlenségben fordult arca az ablak felé és tekintete a messze tájat söpörte végig. Az orvosban a hallatlan közöny láttára felgyúlt az indulat és valamivel keményebb hangon folytatta:

— Figyelmeztetem, ha nem hallgat szavamra, nem változtat életmódján és magatartásán, nekem módom van rá, hogy a család, most már az én családom érdekében intézkedjem.

Dombay Ferenc felkelt és az orvos elé lépett.

— Tudom. Ez a gondolat él önben kezdettől fogva és vártam, hogy elmondja fenyegetését. Tehát örültek akar nevezni és szanatóriumba akar csukatni. Ön derék ember a maga nemében. Még sem tudja, mi az élet! Az életre akaratonkon kívül születünk és a halálba akaratonkon kívül távozzunk... E két labilis és akaratnélküli pont között hányódik az életünk és azt hisszük, hogy az akarat kormánylapát a kezünkben, amivel tetszés szerint kormányozzuk a hajót.

Az akarat pedig nem más, mint a viharos tengeren hányódó csónak kétségbeesett utasának a kezében az a játékevező, aminek használata még csak meg sem gyorsíthatja a csónak futását a sodrás menetében... Én eljöttem, mert el kellett jönnöm, az evezőmnek nem engedelmesskedett a tenger és a csónak... Annak, hogy megszületünk, okának kell lenni. Mindenkinek van feladata a földön. Ezt jól, rosszul mindenki elvégzi, akár akarja, akár nem, akár tud róla, akár nem. A föld iskola, ahol gyengébb és erősebb tanulók vannak s ahol a tanító maga a lélek. Amikor a lélek azt mondja, hogy ki kell menni a táblához és felelni kell, akkor a tanuló vagy teljesíti, vagy nem teljesíti a parancsot... Én nekem ide kellett jönnöm, ez volt a parancs és itt kellett maradnom. Hogy a következő parancs hogy fog szólni? Mi lesz a feladat? Mi lesz a cél? Nem tudom. A jövőbe nagyon ritkán láthat bele az ember s ha lát is, többnyire nem a maga sorsát látja benne, hanem a másét... Hogy mi a célom?... Egyelőre borzasztó erővel tör felém mindenfelől a szenvedés. Itt állok elszigetelten, idegen étellel, önök által meg nem értett öntudattal a szenvedések viharában. Az anyám fél tőlem és szenved! A hugom irtózik tőlem és szenved! Az emberek rettegnek tőlem és szenvednek! És ez a szenvedés mind, mind én felém árad, körülöttem viharzik, engem ostromol és az én lelkemből töredezi le a szikladarabokat. Tudja, hogy ezer ember fájdalma tomból bennem?! Hogy ki szeretnék állani az útra és világokat rázó erővel szeretném belekiabálni az emberek lelkébe: Álljatok meg! Hova rohantok?! Sohase késő! Fejjel mentek

neki a falnak, mert nem ott kell keresni az életet, ahol ti kerestek! Eltévedtetek! Forduljatok vissza és jöjjetek utánam!

De nekem nem szabad szólnom! Össze kell szorítanom a számat és hallgatnom kell, mert nem én vagyok az, akinek ezt el kell mondania! Hogy maga mit fog cselekedni, az a maga dolga... Nekem azonban maradnom kell és így kell élnem, ahogy eddig éltem...

Justh doktor csendben hallgatta végig Dombay válaszát. Agyában egyre erőteljesebben foglalt helyet a szó: Örült! Már-már felállott, hogy ott hagyja a szerencsétlent, érezte, hogy hiába próbál vele bármit, csak süket falnak beszél. Ekkor hirtelen kellemes bágyadtság ömlött el tagjain. Jólesőn dült hátra a karosszékben és kitűnően érezte magát. Azután csodálkozva nézett körül. Észrevette, hogy hiszen nem is olyan primitív ez a szoba. Nem értette, hogy hova tette előbb a szemét. A falakon gyönyörű keleti képek függenek, az ablakon aranyszálú függöny lóg s a padlón bokáig süppedt a lába a szőnyegbe. Puha kerevet és pompás párnák mindenfelé s az ágy helyén a heverőn, csendes nyugalommal aludt öreg András. Milyen furcsa, hát nem halt meg? Dombay Ferenc ott áll a fejénél és némán mutat rá, mintha mondaná, látod, ilyen az élet, egyik álomból a másikba lépünk... Az álom olyan hűsége kísérelje az életnek, mint napfénynek az árnyék... Justh doktor borzasztó zavarban volt. Azt se tudta, mihez kezdjen, mit mondjon...

A következő pillanatban megdőbben nézett körül... A szoba a régi volt. A falak csupaszok. A padlón nem volt szőnyeg s az ágyban némán, titokkal tele feküdt öreg András. Körülnézett, kereste Ferencet, nem találta. A lakás üres volt. Zavartan simogatta végig homlokát, bosszankodott, hogy engedett a hipnotikus erőknél, magához vette műszeres táskáját és kisietett a Dombay-házból, hogy megkezdjé rendelését a faluban...

Bertin Gábor a meghívás óta gyakrabban járt a tanítóékhöz. Hiába, hacsak tanítólány is a Marika és olyan gögös is, mint a királynő, de gyönyörű, mint egy királynő. És Bertin Gábor az az ember, aki küzdelem nélkül nem örül semminek. Fékezhetetlen temperamentumának szüksége volt harcra, szerette a veszélyt, az elérhetetlent, mindenhez hozzányult, ami tilos volt, mindenütt ott termett, ahol harcra talált. A hideg, tartózkodó tanítólány is csak vonzóerőt gyakorolhatott rá. A legnagyobb munka idején és éjszakai nyugalomában is egyszerre csak úgy jelent meg képzeletében, mint akit csakis az ő számára tartogat a sors és még édesebbé teszi a hideg huzavonával. Ő tehát eljárt Bányához s ha látogatásai alatt nem is erőltette meg magát, hogy Marikát szólásra bírja, de a szenvedélyes vadász gyönyörűségével leste áldozatának minden mozdulatát.

Az öreg tanító mindezt észrevette és aggodalommal várta az eseményeket. Bánta már, hogy házukhoz szoktatta ezt a vad embert és bánta már azt is, hogy leánya hazajött a vakációra. A dolgon csak úgy tudott segíteni, hogy sohase hagyta magukra őket. Minden pillanatot

közöttük töltött. Hogy segítsége legyen, elmondott mindent öreg barátjának, a plébánosnak és olyankor, ha az idegen földesúr látogatóban volt náluk, rendszeren ő is velük tartott. A közös gondolatok és a nyugtalan napok közel hozták egymáshoz a két öreg embert. Az unaloműzéshez nem volt szükségük most már mesterséges civódásra, a levegő úgyis tele volt ideges feszültséggel. Összekapaszkodtak szépen és felváltva csitították egymást... türelem, bizalom... és így legalább nem voltak egyedül...

Bertin Gábor a témákban kifogyhatatlan volt. Mindig akadt valami elmondani való esete, amiben természetesen az ő állatszelistítő talentuma érvényesült. Vége-hossza nem volt a féktelen vadság dicséretének, a hetyke önbizalomnak és a határtalan tirannizmusnak. Megvolt az a rossz tulajdonsága is, hogy fitymálva emlegetett minden szomszédot. Egyetlen férfi ismerősének alakja sem volt szent előtte. A gúny, a káröröm kikezdte a legjobb barátját is. Csak Dombay Ferencről nem mondott semmit hosszú időn keresztül. Sokáig kerülgette ezt a témát, mint macska a forró kását és szerette volna, ha más kezd bele. De hiába várt. Senki sem volt hajlandó Dombay Ferenc fölött vitát kezdeni. Egyszer aztán nem bírta tovább. A gazdálkodásra terelte a szót és eldicsekedett vele, hogy neki mennyire vérében van a föld. Társának, szeretőjének érzi, akit gondozni, szeretni kell! Tessék csak megnézni, hogyan fest nála minden. Ünneplőben van mindig az egész vidék. Gyönyörűség nézni az utakat, a mezőt és az erdőt. Nem is tudja megérteni, hogy nézhet ki úgy valahol minden, mint a Dombay-birtokon. Amíg asszony kezelte a földet, inkább volt rend, mint most! A gazda hiába jött haza, úgy látszik, nem a föld volt az, ami visszahozta. Nem veszi kezébe a gyeplőt, utána se néz semminek, az ispán és a mérnök kezei alatt pedig lassan összekuszálódik minden. Nem tudja, hogyan élhet valaki így a földön. Az üres levegőben keresi az életet, amikor a föld az, ami mindent ad. Azután kikezdte a gazda megjelenését és kijelentette, hogy mint ember is olyan, akár az árnyék, csak hálni jár bele a lélek!

A plébános és a tanító nem feleltek. Nem is lehetett tudni, hogy mit gondoltak, úgy visszavonultak a hallgatás várának falai mögé. De Marika hideg arcába felszökött az élet. A szeme lánggra lobbant.

— Bertin úr úgy látszik, igen keveset tud arról, hogy mi a lélek! A test életén túl, úgy veszem észre, nem ismer már semmit! Különben nem beszélne így! A maga földje rendben lehet, az igaz, a korbácsával rabszolgákat csinál a cselédeiből, a mezőket megfésülteti, az erdőt kitisztítja, a szabad idejét borba és kártyába öli, de soha egy pillanatra sem gondol arra, hogy a lelke gondozatlan! Azt, úgyse, nem vette észre, hogy a lelkéből semmi sem látszik ki a gyomtól, hogy a gondolatai sötétek! Hogy a benső élete rendezetlenebb és elhanyagoltabb, mint a Dombay-birtok. Hogy semmit sem tud arról az életről, ami az anyag határain kívül van, hogy céltalan az egész élete, csak eszik, iszik, alszik és asszonyok után jár! Hol van itt az ember?! Hol van itt a magasabbrendűség?! Milyen alapon áll meg a gőg? Bertin úr, maga a lelki életnek

még a csecsemő korát is elfelejtette, hogy meri tehát említeni Dombay Ferencet, aki már aggastyána a lelki életnek? Ne szóljon bele olyan dolgokba, amihez nem ért. Maradjon meg a földnél . . . Magát tizenöt esztendő után bizonyosan a föld hozta volna vissza, Dombay Ferencet a lelke üzte haza! Maga csak a földet döngeti a lábával, Dombay az égboltozatot feszegeti a fejével! Magának a falu kocsmája sem szűk, ha benne van, az ő lelkének szűk az egész világ! Bertin úr, én előttem ne vegye többé szájára Dombay Ferencet, mert soha többé nem hallgatók arra, amit mond. Isten vele!

Megfordult és mint egy haragos istennő, kiment a szobából. A vendég szájtátva nézett utána. A tanító és a pap mérhetetlen zavarukban szaporázva pöfékelték pipájukból a füstöt és a felhők mögül lesték a földesurat. Bertin magához tért, felugrott, belevágott az asztalba és dühösen harsogta:

— Hát ez a baj? Dombay Ferenc a baj?! Itt is az a kuruzsló áll szembe velem?!

Azután fejébe vágta a kalapját és odavetőleg fordult a két öreghez:

— Jónapot, uraim! Most legalább ezt is tudom!

Bárány hiába motyogta, hogy Marika és Ferenc gyerekkori pajtások és természetes, hogy a leánya nem engedi bántani a barátját, a földesúr rá se hallgatott, hanem elrohant, mint a megvadult bika.

A két öreg fejcsóválva nézett össze, az izgatott, szapora pöfékelés lassan abba maradt, azután a plébános szájából emelkedett ki először a szópóka.

— Úgy látom, Dombay Ferenc úr alaposan elcsavarta a leánya fejét. Csak azt tudnám, hogy mi a célja?! Mit akar?

A tanító keserűségében is a tréfa felé hajlott:

— Nem ül bele a szószékébe, ne féljen!

— No hiszen, le is törném a derekát, akármilyen varázsló is.

A tanító folytatta az akasztófahumort:

— Szűk annak a maga temploma! Nem is érezné jól magát benne!

Az öreg pap lecsendesülve felelt:

— Akinek a templom szűk, annak a lelkét a gőg tágította felfuvalkodottá. Az alázat nem ismer kicsit és nagyot, az alázat a parányban és a mérhetetlenben egyformán Istent tiszteli!

A tanító meglepetten nézett barátjára.

— Mi történt magával? Ki beszélt most? Hol a katona? A harc? A stratégia?!

A plébános hatalmas, húsos kezét szeretettel tette öreg szomszédja vállára.

— Készülök a harcra, barátom, amit meg akarok vívni Dombay Ferencsel! Olvasok, imádkozom és gondolkozom! Előkészítem a lelkemet! . . . Szeretem magát, öreg ember! És szeretem Marikát! De legjobban szeretem az én Istenemet, aki hozzá fog engem segíteni a győzelemhez!

A tanító érezte, hogy vállán erősen reszket a súlyos kéz, meghatottan nézett a plébános távolbanéző szemébe és ugyanazt a csendes fényt fedezte fel benne, ami felhőbe borította a Marika szemének kacagó sugarát is.

Ime a katonapap harcra készül és komoly studiumokat folytat a győzelem érdekében. Most már megértette, mért csendesült el az execirozó hangja és mért buggyant ki belőle itt-ott a lelki életet élő ember bölcsesége. Magába szállott lélekkel dicsérte az Istent és csodálta annak kifürkészhetetlen útjait!

Ezekben a napokban mentek fel hármásban a Dombay-házba a beteg nemzeti asszony látogatására, de meg aztán a Katóka csendes eljegyzéséhez is gratulálni akartak, aminek híre mégis csak kiszivárgott hozzájuk. Régen nem voltak már fennt. A nemzeti asszony betegsége miatt nem hívhatta meg őket, maguktól pedig nem jöttek a gondok miatt.

Az egész ház kihaltnak és elhagyatottnak látszott. Az udvaron egy pár idegen arcú cseléd lézengett. A gyom is felütötte már imitt-amott a fejét s a virágoskert mostoha sorsa azonnal szemébe tünt a hozzáértőnek.

A nemzeti asszony olyan gyenge és törődött volt már, hogy a tanító is, a pap is alig tértek magukhoz a megdöbbenéstől. Csak Katóka boldogságából sugárzott feléjük valami élet, de ezt az életet is árnyékba borította az aggodalom. A társaságban váratlanul egyedül Marika elevedett fel. Minden átmenet nélkül, hirtelen öntötte el egész alakját a jókedv, ajkáról egyre-másra röppent magasba a kacaj és a hosszú idők óta nélkülözött tréfa is fel-felbukkant boldog lelkéből. A szeme azonban minduntalan az ajtót leste, örökös izgalomban várt, egész egyénisége nekifeszített hürként leste a pengető ujj érkezését, hogy egyetlen remegő hangba olvadjon bele.

A rendes megszokott témák letárgyalása után Dombayné a fiáról kezdett beszélni és az anyák kétségbeesett fájdalmában elpanaszolta minden szomorúságát. Elmondta, hogy a fia jobban szerette Andrást, mint őt. A plébános úr tudja, hogy a saját szobájából temettette el. Az öreg cseléd többet is tudott róla, mint ő, azzal jobban megosztotta magányát, mint vele. Elmondta, hogy most már egész napokon át nem jön haza. Azt se tudja, hol él, miből él. Egész magatartása még zavarodottabb és kuszább, mint eleinte volt. Alig beszél. A hangja is tétova s a tekintete olyan, mintha állandóan menekülni szeretne valaki elől. Eddig még megtudott róla egyetmást, ha András felkereste és beszélt róla. Amióta azonban eltemették az öreget, nincs meg az összeköttetés, nem hall róla semmit, Ferenc teljesen megközelíthetetlen. Valósággal menekül előle.

Amikor a panaszból kifogyott, szeme kérve, könyörögve koldult vigaszt, biztatást barátaitól. Minden arcon ott volt a tehetetlen szájalom, a tanácstalan szomorúság, csak amikor a Marika arcához ért, akkor talált ott egy kis örömet, talált ott valami csodálatos hitet, ami meg-

fogta, ami reményt öntött bele, ami hirtelen csodálatos izgalommal töltötte el. Ki is küldte a szobából a többieket és amikor ketten maradtak, magához ültette Marikát.

— Mondd csak, gyermekem, van valami mondanivalód a számomra?
Marika széttárta karjait és úgy kiáltott fel:

— Nincsen még, Dombay néni! Semmi sincs! De olyan boldog vagyok!

A nemzeti asszony arcán árnyék takarta el a reményt.

— Mért vagy akkor boldog?

A leány kiegyenesedett és elfojtott bűgással lendült fel a lelke mélyéről a hang:

— ... Mert én rád gondol, mert mindig engem lát, mert benne vagyok a gondolataiban és az álmában. Mert tőlem menekül, tőlem fél, mert azt hiszi, hogy én vagyok a kárhozat és a bűn, mert én kuszálom össze hatalmas lelkének egyensúlyát és teszem kapkodóvá a határozottságát. Én zavarom össze törvényeit! Én vagyok az, aki feltámadtam benne; én vagyok az, aki sorra döntögetem a bálványait... Én vagyok az, Dombay néni, én vagyok az, aki miatt ő visszajött!...

Ott állott magasba feszülve, karjait ölelésre tárva, hátravetett arcából hasított gyümölcsként piroslott elő a száj és alakja égett, világított, mint az élet misztikus oltárának csodálatos gyertyája!

Dombayné arcát egyszerre beragyogta a nap. Magához húzta Marikát, boldogan szorongatta kezét és lázasan kérdezte:

— Honnan tudod? Gyermekem, mondd meg, honnan tudod?

Marika szíve fölé ütött és lobogó lélekkel folytatta:

— Itt benne tudom, itt benne érzem! Olyan biztosan érzem, mint amilyen biztos a halál! Ő és én összetartozunk! Nem a testben és nem a vágyban! De az anyagon túl, az életen túl, mindenütt! Egyek vagyunk! És ő hívni fog engem! Dombay néni, ő szólítani fog! És én boldogan fogok engedelmessé válni az akaratának!

A nemzeti asszony két keze közé fogta Marika pipacsos arcát és megcsókolta.

— Édes gyermekem, ez a perc hozta meg nekem a legnagyobb örömet az életben! Áldott légy érette!

Hosszú ideig maradtak még együtt ketten: az anya és a kedves és boldogan beszéltek ő róla, mohón tárgyalták meg tetteit, rajongva emlegették fenkölt gondolkodását, csodálatos fűdöttek lelke fen-ségében.

Ők ketten: az anya és a kedves voltak azok, akik szívükre ölelték az eltávolodottat, akik megértették az érthetlent.

Ők voltak azok, akik szentek voltak, mert önzetlenül, mindent megbocsátva szerettek, mert szerették volna még akkor is, ha ők volna, ha gonosz lett volna; imádták volna akkor is, ha mindenkinél érdemlenebb lett volna az imádatra...

Az anya és a kedves...

Az élet legbőkezűbb adakozói, akik mindent odaadnak, amijük van és sohase lesz annyira üres, kifosztott a lelkük, hogy ne akadna benne még mindég elég szeretet a visszatérő számára . . .

Az anya és a kedves . . .

Az élet templomának két legigénytelenebb koldusa, akinek-könyörgő lelke soha nem kér mást a minden kincsétől megfosztott megtérőtől, mint a szeretet egyetlen meleg sugarát . . .

Dombayné és Marika megerősödtek egymás lelkének szeretetében és a visszatért társaság álmélkodva látta, hogy a nemzetes asszony fölkel heverőjéről, repesve tesz egy-két lépést, mosolyog is, tréfál is és huncutkodva ígéreti, hogy őszre Katóka lakodalmán Báránnyal akarja eljární az ünnepi táncot . . .

(Folytatása következik.)

Büky György.

MÁRIAZELL.

*Ez a völgy az alázatosság földje,
Itt Máriához száll könyörgő ének,
Itt megérti a szenvedés malasztját:
Sebeiben gyönyörködik a lélek.*

*Itt nem a boldogság az élet sója,
Az örömnél itt drágább kincs a szentség,
Leborulnak a magasságba vágók,
S a keresztről int Krisztus: őt kövessék.*

*Ide azok is, akik összetörtek,
Beteglelkűek gyógyulásért jönnek,
A szívüket megsimogatja Isten,
És megindulnak a megváltó könnyek.*

Kisléghy Kálmán.

FÜRED.

*Itt dalolt a «nemzet csalogánya»,
S a «rózsák atyja» itt mélézgatott,
S most én is itt vagyok —
Fogadj Füred, fogadj magadba,
Locsolj hűs, gyógyító vizeddel, —
A tikkasztó nap elől fedj el,
Terítsd rám hársak sátraít —
Vedd észre, vedd észre már, hogy
Egy fáradt szívvel több van itt!*

Vályi Nagy Géza.